

Spis treści

Wykaz skrótów	13
Wstęp	17
Rozdział I	
O prawie – wprowadzenie	47
A. Prawa natury. Prawa natury społecznej. Prawa naturalne. Egzekwowalność praw	47
B. Początki prawa. Prawo zwyczajowe. Prawo stanowione	56
C. Główne okresy rozwoju prawa	64
D. Przedmioty ochrony prawnej – krótki rys	72
E. Współczesne tendencje rozwojowe w prawie prywatnym	77
F. Prawo jako konwencja	88
G. Prawo prywatne i prawo publiczne – uwagi wstępne	92
H. Uwagi podsumowujące	103
Rozdział II	
O wpływie prawa rzymskiego na europejskie prawo	107
A. Wprowadzenie	107
B. Rozwój prawa rzymskiego – szkic	110
C. Pierwsza recepcja prawa rzymskiego	136
D. Druga recepcja prawa rzymskiego	144
E. Uwagi podsumowujące	154
Rozdział III	
O prawie kanonicznym oraz innych prawach wewnętrznych kościołów i innych związków wyznaniowych	159
A. Wprowadzenie	160
B. Podstawowe źródła prawa kościelnego	167
C. Prawo kościelne a prawo rzymskie	177
D. Relacje między Kościołem a władzą świecką	180

E. Relacje między Rzeczpospolitą Polską a Kościołami i innymi związkami wyznaniowymi (prawo wyznaniowe)	187
F. Uwagi podsumowujące	193
Rozdział IV	
O przemianach polskiego prawa	199
A. Wprowadzenie	199
B. Początki prawa na ziemiach polskich	203
C. Recepcja prawa rzymskiego na ziemiach polskich przed rozbiorami	220
D. Mozaika systemów prawnych na ziemiach polskich pod zaborami	232
E. Unifikacja prawa prywatnego w okresie międzywojennym	240
F. Prawo prywatne podczas niemieckiej okupacji	244
G. Przeobrażenia prawa prywatnego w ustroju socjalistycznym	245
H. Przebudowa prawa prywatnego w okresie transformacji ustrojowej po 1989 r.	255
I. Uwagi podsumowujące	264
Rozdział V	
O źródłach prawa	271
A. Wprowadzenie	272
B. Naturalistyczne i pozytywistyczne postrzeganie źródeł prawa	273
C. Pierwotne i wtórne źródła prawa	297
D. Źródła prawa w wąskim i szerokim znaczeniu. Źródła praw i obowiązków. Źródła przepisów powszechnie obowiązujących	309
E. Konstytucja jako źródło prawa w Polsce	316
F. Inne niż Konstytucja formalne źródła prawa w Polsce	327
G. Umowy międzynarodowe jako formalne źródła prawa w Polsce	331
H. Dobre obyczaje, zwyczaje, prawo zwyczajowe, zasady współżycia społecznego, sprawiedliwość i słuszność jako źródła prawa (obowiązków i uprawnień)	337
I. Prawo wewnętrzne – uwagi ogólne	348
J. Wzorce umów (w szczególności ogólne warunki umów, wzory umów, regulaminy)	353
K. Układy zbiorowe pracy i inne porozumienia zbiorowe	355
L. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego jako źródło prawa	356
M. Orzecznictwo sądów i innych organów jako źródło prawa	358
N. Dorobek doktryny	367
O. Wieloźródłowość prawa	369

P. Przepis a norma prawna	371
R. Uwagi podsumowujące	373
Rozdział VI	
O źródłach prawa międzynarodowego i unijnego	381
A. Wprowadzenie	381
B. Prawo międzynarodowe publiczne – uwagi ogólne	386
C. Prawo prywatne międzynarodowe – uwagi ogólne	414
D. Harmonizacja (ujednolicanie) prawa	417
E. Prawo prywatne międzynarodowe w ścisłym i szerszym znaczeniu	427
F. Prawo unijne a prawa krajowe	441
G. Uwagi ogólne o źródłach prawa międzynarodowego z perspektywy Polski	472
F. Uwagi podsumowujące	476
Rozdział VII	
O gałęziach prawa	485
A. Wprowadzenie	485
B. Jeszcze raz o podziale prawa na publiczne i prywatne	490
C. Metoda regulacji jako kryterium wyodrębnienia podstawowych gałęzi prawa	517
D. Przedmiot regulacji jako kryterium wyodrębnienia gałęzi prawa	520
E. Przesłanki uznawania regulacji wyodrębnianych ze względu na przedmiot za gałąź prawa	529
F. Prawo konstytucyjne jako odrębna gałąź prawa	533
G. Uwagi podsumowujące	537
Rozdział VIII	
O zasadach prawa	543
A. Wprowadzenie	543
B. Słuszność i sprawiedliwość jako wiodąca idea prawa	547
C. Czy definicja „zasady prawnej” jest niezbędna?	551
D. Konstytucja RP jako pozytywistyczne źródło zasad prawa	559
E. Zasada podziału i równoważenia władzy	580
F. Zasada pierwszeństwa reguł wspólnotowych	586
G. Zasady prawa Unii Europejskiej	588
H. Uwagi podsumowujące	604

Rozdział IX

O obowiązku, odpowiedzialności i prawie podmiotowym	609
A. Wprowadzenie	610
B. Pierwotne i wtórne źródła obowiązku	612
C. Obowiązek jako naturalny i pierwotny regulator życia społecznego	622
D. Obowiązek a zobowiązanie	626
E. O odpowiedzialności	629
F. Prawo (uprawnienie) jako narzędzie regulowania stosunków społecznych	636
G. Prawo jako gwarant autonomii, równości, godności i podmiotowości człowieka	646
H. O przydatności konceptu „prawo podmiotowe”	656
I. Prawo (podmiotowe) w obrębie prawa prywatnego	660
J. Prawo (podmiotowe) w obrębie prawa publicznego	665
K. Prawo (podmiotowe) a uprawnienie	672
L. Związek obowiązku i prawa (uprawnienia)	676
M. Różne oblicza prawa	687
N. Pozytywizacja prawa	694
O. Uwagi podsumowujące	697

Rozdział X

O wykładni prawa	709
A. Wprowadzenie	710
B. Istota wykładni	715
C. O roli sędziów w kontekście źródeł prawa	718
D. Dyskrecjonalność organu orzekającego	734
E. Granice interpretacji przepisów	740
F. Koncepcje wykładni prawa	744
G. Granice wykładni prawa prywatnego	752
H. Podstawowe uwarunkowania wykładni prawa publicznego	754
I. O wykładni prawa z perspektywy prawa unijnego	760
J. Założenie racjonalnego prawodawcy	769
K. Intencja (wola) ustawodawcy jako podstawowa wskazówka interpretacyjna	772
L. O lukach w prawie i o analogii	778
M. Domniemania interpretacyjne	784
N. Metody wykładni a reguły (dyrektywy, wskazówki) interpretacyjne	787

O. Reguły (dyrektywy, wskazówki) interpretacyjne w ramach wykładni językowej	792
P. Reguły (dyrektywy, wskazówki) w ramach wykładni funkcjonalnej i celowościowej	795
R. Reguły (dyrektywy, wskazówki) w ramach wykładni systemowej, logicznej i innych	802
S. Uwagi podsumowujące	811
Rozdział XI	
O systemie prawnym	819
A. Wprowadzenie	819
B. System prawa a system prawny	825
C. Cechy systemu prawa	838
D. Podstawowe elementy systemu prawa	842
E. Podstawowe elementy systemu prawnego	851
F. Uwagi podsumowujące	868
Rozdział XII	
O postrzeganiu prawa w kontekście kilku przypadków	875
A. Wprowadzenie	875
B. O źródłach prawa w kontekście relacji między stronami umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie	879
C. Przepisy i wielowiekowe instytucje prawne to nie wszystko	882
D. O istocie prawa na przykładzie tzw. kredytów frankowych	887
E. O zasięgu działania prawa, czyli o doniosłości prawnej – na przykładzie ochrony dóbr osobistych	896
F. O precedensie w kontekście sprawy o dopuszczalność podziału użytkownika wieczystego	900
G. O sądzie i przesądzeniu, a nie o stosowaniu przepisów	905
H. O bezradności prawa – przykład sprawy o niespotykanej zawłości	917
I. Sprawa grotolazów	922
J. Uwagi podsumowujące	927
O prawie – podsumowanie (w poszukiwaniu istoty, właściwości i roli prawa)	931
Bibliografia	1059